

Sygn. akt V ACa 436/13

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 10 grudnia 2013 r.

Sąd Apelacyjny w Gdańsku – Wydział V Cywilny

w składzie:

Przewodniczący:	SSA Zbigniew Koźma (spr.)
Sędziowie:	SA Irma Kul SA Katarzyna Przybylska
Protokolant:	stażysta Aleksandra Ćwiek

po rozpoznaniu w dniu 10 grudnia 2013 r. w Gdańsku na rozprawie

sprawy z powództwa M. K.

przeciwko T. R.

o zapłatę

na skutek apelacji powoda

od wyroku Sądu Okręgowego w B.

z dnia 13 lutego 2013 r. sygn. akt I C 392/12

I. oddala apelację;

II. zasądza od powoda na rzecz pozwanego kwotę 1.800 (tysiąc osiemset) złotych tytułem zwrotu kosztów postępowania apelacyjnego.

Na oryginale właściwe podpisy

UZASADNIENIE

Powód M. K. wytoczył przeciwko T. R. powództwo o zapłatę kwoty 82.848,68 zł wraz z ustawowymi odsetkami za każdy dzień zwłoki liczonymi od dnia 18 lutego 2012 r. do dnia zapłaty.

W uzasadnieniu pozwu powód podał, że solidarnie wraz z pozwanym na podstawie wyroku Sądu Rejonowego w B. o sygn. akt (...) zobowiązany był do zapłaty spółce (...) Spółka jawna w S., kwoty orzeczonej tym wyrokiem. Powód wskazał, że umową (...) spółka (...) Spółka jawna w S. dokonała przelewu wierzytelności na rzecz T. F..

Powód wskazał, że zapłacił T. F. kwotę orzeczoną wyrokiem Sądu Rejonowego w B. o sygn. akt(...)w całości wraz z należnymi odsetkami tj. 165.697,36 zł. Powód wskazał nadto, że wezwał pozwanego do zapłaty kwoty przysługującego jemu wobec niego roszczenia regresowego w wysokości 82.848,68 zł lecz ten nie spełnił dobrowolnie świadczenia.

Nakazem zapłaty (...)Sąd Okręgowy w B. nakazał pozwanemu T. R. zapłatę na rzecz powoda kwoty 82.848,68 zł wraz z ustawowymi odsetkami za każdy dzień zwłoki liczonymi od dnia 18 lutego 2012 r.

W zarzutach od nakazu zapłaty pozwany wniosł o jego uchylenie w części ponad kwotę 36.611,98 zł. tj. w części co do kwoty 46.236,70 zł.

Pozwany w odniesieniu do zaskarżonej części nakazu zapłaty podniósł zarzut potrącenia. Pozwany wskazał, że roszczenie powoda w zaskarżonej części zostało umorzone wskutek potrącenia dokonanego przez niego przed doręczeniem jemu nakazu zapłaty wraz z pozwem.

Pozwany wskazał, że co do nie zaskarżonej części nakazu zapłaty tj. kwoty 36.611,98 zł. uznaje powództwo.

Pozwany podniósł, że w dniu 23 lutego 2012 r. dokonał zapłaty na rzecz T. F. wierzyciela pozwanego i powoda kwoty 89.962,86 zł. tytułem kary umownej zastrzeżonej postanowieniem pkt. 6 ugody zawartej w dniu 30 maja 2003 r. przed Sądem Okręgowym w B. w sprawie o sygn. akt (...)w części naliczonej do dnia 26 listopada 2008 r.

Pozwany wskazał, że wobec dokonania przez niego na rzecz T. F., wierzyciela jego i powoda wpłaty kwoty 89.962,86 zł. powstało zgodnie z przepisem 376 kc roszczenie regresowe jakie ma on wobec powoda w wysokości 44.981,43 zł.

Nadto pozwany wskazał, że w dniu 04 stycznia 2010 r. dokonał, w trakcie prowadzonego przeciwko niemu postępowania egzekucyjnego, zapłaty na rzecz (...) spółka jawna w S. kwoty 2.510,55 zł. tytułem części wierzytelności, którą w znacznej części zaspokoił powód, a z tytułu czego dochodzi regresu w niniejszym postępowaniu tj. wierzytelności zasądzonych prawomocnymi wyrokami Sądu Rejonowego w B. o sygn. akt (...) Pozwany wskazał, że razem z powodem byli dłużnikami solidarnymi tego wierzyciela. Pozwany wskazał, że wobec dokonania przez niego na rzecz (...) spółka jawna w S., wierzyciela powoda kwoty 2.510,55 zł. powstało zgodnie z przepisem 376 kc roszczenie regresowe jakie ma on wobec powoda w wysokości 1.255,27 zł.

Pozwany wskazał, że wobec dokonania przez niego na rzecz wspólnych wierzycieli jego oraz powoda jako dłużników solidarnych przysługuje jemu wobec powoda roszczenie regresowe w łącznej kwocie 46.236,70 zł.

Pozwany wskazał, że pismem z dnia 24 lutego 2012 r. wezwał powoda do zapłaty tej kwoty, co pozostało bez reakcji z jego strony. Natomiast oświadczeniem z dnia 13 marca 2012 r. doręczonym powodowi w dniu 17 marca 2012 r. dokonał potrącenia swojej wierzytelności wobec powoda w kwocie 46.236,70 zł, z wierzytelnością powoda w stosunku do niego, a dochodzoną na drodze niniejszego postępowania.

Wyrokiem z dnia 13 lutego 2013 r. Sąd Okręgowy w B. utrzymał nakaz zapłaty (...) w mocy co do kwoty 36.611,98 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 23 lutego 2012 r. do dnia zapłaty, oddalił powództwo w pozostałej części, rozstrzygnął o kosztach procesu, następująco uzasadniając rozstrzygnięcie:

Powód M. K. i pozwany T. R. prowadzili działalność gospodarczą w formie spółki cywilnej (...) M. K., T. R. w Ś.. Z tytułu prowadzonej działalności gospodarczej powstało zadłużenie wobec (...) spółka jawna w Ś., do którego spłaty M. K. i T. R. byli zobowiązani solidarnie.

Wierzyciel M. K. i T. R. (...) spółka jawna w Ś. zbył przysługującą jej wierzytelność z tytułu kary umownej opisanej w pkt (...) ugody (...) zawartej przed Sądem Okręgowym w B. w sprawie o sygn. akt (...), na rzecz T. F..

Pozwany T. R. w toku wszczętej przeciwko niemu przez (...) spółka jawna w Ś. egzekucji komorniczej uścił na rzecz tego wierzyciela kwotę 2510,55 zł na poczet wierzytelności wynikającej z wyroku Sądu Rejonowego w B. z dnia 21 maja 2008 r. w sprawie o sygn. akt (...), do której spłaty był solidarnie zobowiązany wraz z powodem.

Powód M. K. zapłacił nabywcy wierzytelności T. F. kwotę 165.697,36 zł i wezwał pozwanego T. R. do zapłaty kwoty 82.848,68 zł.

Pozwany T. R. w dniu 22 lutego 2012 r. dokonał zapłaty na rzecz wspólnego z powodem wierzyciela T. F. kwoty 89.962,86 zł tytułem kary umownej zastrzeżonej postanowieniem pkt (...) ugody zawartej (...) przed Sądem Okręgowym w B. sygn. akt (...) w części naliczonej do dnia 26 listopada 2008 r. Pismem z dnia 24 lutego 2012 r. (odebrany 28 lutego 2012 r.) pozwany wezwał powoda do zapłaty kwoty 46.236,70 zł. W przesłanym do powoda piśmie z dnia 13 marca 2012 r. (odebrany w dniu 17 marca 2012 r.) oświadczył, że dokonał potrącenia kwoty 46.237,70 z wierzytelności jaka przysługiwała jemu wobec niego w kwocie 82.848,68 zł.

Pozwany T. R. w dniu 24 października 2012 r. dokonał wpłaty na rzecz M. K. kwoty 24.011,98 zł tytułem spłaty części kwoty wynikającej z nakazu zapłaty o sygn. akt (...)

W tym stanie faktycznym Sąd Okręgowy stwierdził, że pozwany uznał roszczenie powoda, co do kwoty 36.611,98 zł, a co do pozostałej kwoty 46.236,70 zł podniósł zarzut potrącenia.

Powód natomiast uznał podniesiony przez pozwanego zarzut potrącenia jedynie, co do kwoty 1255,27 zł.

Sporną zatem w przedmiotowej sprawie pomiędzy stronami jest okoliczność, czy pozwany T. R. był uprawniony do potrącenia wierzytelności w kwocie 44.981,43 zł., a co za tym idzie czy skutecznie podniósł zarzut potrącenia.

Przesłanki dopuszczalności potrącenia wierzytelności zostały określone w art. 498 § 1 ustawy kodeks cywilny. Zgodnie z tym przepisem, gdy dwie osoby są jednocześnie względem siebie dłużnikami i wierzycielami, każda z nich może potrącić swoją wierzytelność z wierzytelności drugiej strony, jeżeli przedmiotem obu wierzytelności są pieniądze lub rzeczy tej samej jakości oznaczone tylko, co do gatunku, a obie wierzytelności są wymagalne i mogą być dochodzone przed sądem lub przed innym organem państwowym. Wskutek potrącenia obie wierzytelności umarzają się nawzajem do wysokości wierzytelności niższej. Zgodnie z art. 499 k.c. potrącenia dokonuje się przez oświadczenie złożone drugiej stronie. Oświadczenie ma moc wsteczną od chwili, kiedy potrącenie stało się możliwe.

Mając na uwadze powyższy przepis stwierdzić należy, iż dopuszczalność potrącenia uzależniona jest od współlistnienia ustawowo określonych przesłanek. Pierwszą z nich jest wzajemność wierzytelności, tj. aby potrącający był równocześnie dłużnikiem oraz wierzycielem swego wierzyciela. Wierzytelności podlegające potrąceniu mogą wynikać zarówno z różnych tytułów, jak i tylko z jednego z tytułu.

Przenosząc powyższe rozważania na grunt niniejszej sprawy należy stwierdzić, iż w przedmiotowej sprawie wierzytelności przysługujące zarówno powodowi jak i pozwanemu są wzajemne i podlegały potrąceniu.

Kolejną przesłanką dopuszczalności potrącenia jest jednorodność świadczeń obu wierzytelności. Zachodzi ona, w myśl art. 498 § 1 kc, gdy przedmiotem świadczeń są jednocześnie albo pieniądze, albo rzeczy oznaczone tylko, co do gatunku i zarazem tej samej jakości. W niniejszej sprawie przedmiotem świadczeń są pieniądze.

Dalszą przesłanką potrącenia jest wymagalność obu wierzytelności. Wymagalność oznacza to, że jeden i drugi wierzyciel mogą nawzajem żądać od siebie spełnienia należnych im świadczeń.

Końcowym elementem konstrukcji potrącenia jest zaskarżalność obu potrącanych wierzytelności. Oznacza to, iż każda z wierzytelności powinna nadawać się do dochodzenia przed sądem lub innym organem państwowym. W orzecznictwie wskazuje się, że „warunkiem potrącenia nie jest stwierdzenie wymagalności roszczenia tytułem sądowym, a jedynie możliwość jego dochodzenia przed sądem. Do sądu należy natomiast ustalenie, czy wierzytelność rzeczywiście istniała i w konsekwencji, czy z mocy art. 498 § 2 k.c. doszło do wzajemnego umorzenia wierzytelności do wysokości wierzytelności niższej” (wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 31 maja 2006 r., I ACa 1390/05, LEX nr 278407). Potrącający może zaskarżalnej wierzytelności przeciwstawić nawet wierzytelność, której przed sądem nie można już skutecznie dochodzić lub co do której droga sądowa jest wyłączona. Postuluje się zatem w piśmiennictwie

by przesłanki zaskarżalności nie wywodzić z jej dosłownego brzmienia, lecz z funkcji potrącenia. To czy wierzytelność istnieje i w jakiej wysokości może być dopiero przedmiotem sporu sądowego między stronami. Nie ma także wymogu by wierzytelności przedstawione do potrącenia były niewątpliwe co do swego istnienia i łatwe do udowodnienia. Nadto przyjmuje się, że spór między stronami co do istnienia wierzytelności przedstawionej do potrącenia lub jej rozmiarów nie wyłącza dopuszczalności zarzutu potrącenia (wide komentarz kc A. Rzepecka-Gil lex 49/2012).

W przedmiotowej sprawie w chwili składania przez pozwanego oświadczenia o potrąceniu, jego wierzytelność wobec powoda w wysokości 46.231,70 zł istniała i mogła być dochodzona przez pozwanego na drodze sądowej.

Dłużnik solidarny T. R. spełnił świadczenie na rzecz wspólnego z M. K. wierzyciela tj. T. F.. Powstało zatem po jego stronie roszczenie regresowe wobec powoda.

W myśl art. 376 § 1 kc jeżeli jeden z dłużników solidarnych spełnił świadczenie, treść istniejącego między współdłużnikami stosunku prawnego rozstrzyga o tym, czy i w jakich częściach może on żądać zwrotu od współdłużników. Jeżeli z treści tego stosunku nie wynika nic innego, dłużnik który świadczenie spełnił, może żądać zwrotu w częściach równych.

Roszczenie regresowe jest związane ze stosunkiem wewnętrznym łączącym dłużników. Skoro w świetle art. 366 i 369 k.c. stosunek ten nie jest objęty konstrukcją solidarności, również odpowiedzialność dłużników, którzy nie świadczyli na rzecz wierzyciela, nie ma charakteru odpowiedzialności solidarnej względem dłużnika spełniającego świadczenia (por. jednak art. 49 w zw. z art. 47 pr. weksl. oraz art. 44-46 pr. czek.) Instytucja regresu stanowi niezbędne uzupełnienie solidarności, pozwala bowiem rozstrzygnąć, kto i w jakim zakresie w ostatecznym rozliczeniu ma ponieść ciężar świadczenia spełnionego na rzecz wierzyciela.

W świetle powyższego przepisu o tym, czy roszczenie regresowe przysługuje, a jeśli tak, to w jakim zakresie, rozstrzyga treść istniejącego między dłużnikami stosunku prawnego. Uregulowanie zawarte w art. 376 k.c. daje podstawę do przyjęcia, że między dłużnikami solidarnymi zawsze istnieje stosunek wewnętrzny (tak trafnie uchwała SN z 17 lipca 2007 r., III CZP 66/07, OSNC 2008, nr 9 poz. 98).

Roszczenie regresowe powstaje z chwilą spełnienia świadczenia na rzecz wierzyciela (tak wyrok SN z 12 lipca 1968 r., I CR 265/68, OSNCP 1969, nr 7-8, poz. 138). Dla powstania tego roszczenia nie jest przy tym wymagane, aby wierzyciel został zaspokojony w całości. Za wystarczające należy uznać jego częściowe zaspokojenie. Jeżeli przedmiotem świadczenia na rzecz wierzyciela jest suma pieniężna, również roszczenie regresowe przyjmuje postać świadczenia pieniężnego, a podstawą ustalenia wysokości regresu jest suma pieniężna przekazana wierzycielowi i w takiej sytuacji stosunek wewnętrzny między dłużnikami solidarnymi staje się zobowiązaniem pieniężnym sensu stricto, i to nawet wówczas, gdy stosunek zobowiązaniowy łączący wierzyciela i dłużników solidarnych ma postać zobowiązania niepieniężnego ze świadczeniem pieniężnym.

W przedmiotowej sprawie pozwany T. R. jako dłużnik solidarny spełnił świadczenie na rzecz wspólnego wierzyciela T. F. uiszczając w dniu 23 lutego 2012 r. kwotę 89.962,86 zł. O spełnieniu świadczenia powiadomił drugiego dłużnika solidarnego M. K. oraz wystosował do niego oświadczenie o dokonaniu potrącenia.

Powód natomiast podnosił w toku postępowania zarzut bezskuteczności dokonanego przez pozwanego potrącenia, co do kwoty 44.981,43 zł. z uwagi na niezaskarżalność wierzytelności i był to jego jedyny zarzut podniesiony w sprawie. Co do drugiej wierzytelności podlegającej potrąceniu w wysokości 1.255,27 zł. strona powodowa podniesionego zarzutu potrącenia nie kwestionowała i uznała roszczenie w tej wysokości.

Sąd w przedmiotowej sprawie podzielił stanowisko strony pozwanej, w tej kwestii że wierzytelność potrącona przez pozwanego była zaskarżalna i podlegała potrąceniu. Pozwany T. R. nie potrącił bowiem, jak sugerowała strona powodowa, wierzytelności tytułem kary umownej wynikającej z zawartej przed Sądem ugody, tylko dokonał potrącenia roszczenia regresowego przysługującego jemu wobec powoda z tytułu zapłaty wierzycielowi kwoty kary

umownej, którego razem z nim był dłużnikiem solidarnym. W związku z dokonaną zapłatą pozwany był uprawniony do skierowania roszczenia regresowego wobec powoda i w rezultacie dokonać potrącenia.

Wystąpiły zatem w niniejszej sprawie wszystkie przesłanki potrącenia, ponieważ nastąpiło zaspokojenie przez powoda wierzyciela, którego wierzytelność istniała i była wymagalna.

Mając powyższe na uwadze Sąd wobec skutecznie podniesionego zarzutu potrącenia utrzymał w mocy nakaz zapłaty (...) w sprawie (...) jedynie do kwoty 36.611,98 zł. z ustawowymi odsetkami od dnia 23 lutego 2012 r. do dnia zapłaty, a pozostałej części nakaz uchylił (punkt 1 wyroku).

W pozostałej części powództwo jako nie zasługujące na uwzględnienie podlegało oddaleniu.

Z uwagi na uznanie powództwa, Sąd punktowi 1 wyroku na podstawie art. 333 § 1 pkt 2 kpc nadał rygor natychmiastowej wykonalności.

O kosztach procesu Sąd orzekł na podstawie art. 100 k.p.c. przyjmując, iż powód wygrał spór w 50%. Na koszty powoda złożyły się opłata od pozwu w kwocie 1.036 zł oraz koszty pełnomocnika procesowego w wysokości 3.617 zł. Pozwany poniósł zaś koszty opłaty od zarzutów w kwocie 3.107 zł oraz koszty pełnomocnika procesowego w kwocie 3.617 zł. Stosunkowe rozdzielanie powyższych kosztów spowodowało konieczność zasądzenia od powoda na rzecz pozwanego kwoty 1.035,50 zł tytułem zwrotu kosztów procesu zasądzając od powoda na rzecz pozwanego kwotę 1.035,50 zł tytułem zwrotu kosztów procesu.

Powyższy wyrok w części uchylającej nakaz zapłaty ponad utrzymaną w mocy część nakazu zapłaty w części oddalającej powództwo oraz rozstrzygającej o kosztach procesu zaskarżył apelacją powód. Skarżący zarzucił naruszenie przepisów prawa materialnego art. 371, 376, 498 k.c. oraz prawa procesowego art. 233 § 1 k.p.c., art. 98 i 100 k.p.c. Powołując się na te zarzuty wniósł o jego zmianę poprzez uwzględnienie powództwa w całości i utrzymanie nakazu w mocy w całości oraz zasądzenie kosztów procesu za obie instancje.

Pozwany wniósł o oddalenie apelacji i zasądzenie kosztów.

Sąd Apelacyjny ustalił i zważył co następuje:

Apelacja powoda nie jest zasadna.

Sąd Apelacyjny w pełni podziela ustalenia Sądu I instancji dokonane w sprawie oraz wyciągnięte na podstawie tych ustaleń wnioski czyniąc z nich integralną część swoich ustaleń.

Odnosząc się do zarzutów apelacji stwierdzić należy, że bezzasadne są zarzuty apelacji oparte na naruszeniu zaskarżonym wyrokiem przepisów prawa materialnego.

Skarżący zarzuca naruszenie zaskarżonym wyrokiem przepisu art. 371 k.c. twierdząc, że pozwany dokonał spłaty wierzytelności, która nie mogła być egzekwowana również od pozwanego, co stanowiło działanie szkodzące powodowi jako współdłużnikowi solidarnemu.

Przepis art. 371 k.c. zawiera zasadę nieszkodzenia współdłużnikom przez dłużnika solidarnego. Zgodnie z nią zachowanie żadnego z dłużników solidarnych nie może pogarszać sytuacji prawnej pozostałych dłużników, a jeżeli zostało podjęte, wywiera wpływ wyłącznie na sytuację prawną dłużnika solidarnego, który się go dopuścił. Oznacza to, że zachowania tego dłużnika nie mogą zwiększać zakresu solidarności pozostałych współdłużników.

Powód zarzuca pozwanemu, że pogorszył jego sytuację jako współdłużnika bowiem zapłacił wierzytelność, która nie miała przymiotu zaskarżalności, stąd nie mogła być egzekwowana również od pozwanego. Powołuje się przy tym na odmowę nadania przez sąd klauzuli wykonalności § 6 ugody zawartej przed sądem w dniu 30 maja 2003 r. w sprawie VIII GC 209/02. Ta argumentacja powoda nie może wywołać oczekiwanego przez skarżącego skutku. Zaskarżalność potrącanych wierzytelności w rozumieniu art. 498 k.c. oznacza bowiem to, że powinny one

nadawać się do dochodzenia przed sądem lub innym organem państwowym. Tymczasem powód nie wykazał w tym postępowaniu by wierzytelność wynikająca z § (...) nie nadawała się do dochodzenia przed sądem. Z tego też względu argumentacja powoda powołująca się wyłącznie na odmowę nadania klauzuli wykonalności ugodzie, nie uzasadnia oceny wierzytelności spłaconej przez pozwanego i następnie przedstawionej w ramach regresu do potrącenia z wierzytelnością powoda jako niezaskarżalnej w rozumieniu art. 498 k.c. W konsekwencji uznać też należy, że powód nie wykazał by pozwany zaspokajając wierzytelność wynikającą z kwestionowanej przez powoda ugody, naruszył zasadę nieuszkodzenia współdłużnikom, co czyni niezasadnym zarzut apelacji naruszenia art. 371 k.c.

Nie może też wywołać oczekiwanego przez skarżącego skutku zarzut naruszenia przez Sąd I instancji art. 376 k.c. poprzez jego niewłaściwą wykładnię i błędne zastosowanie polegające na przyjęciu, że powodowi nie przysługiwały względem pozwanego zarzuty przysługujące mu względem wierzyciela pierwotnego. Po pierwsze dlatego, że Sąd I instancji nie zawarł w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku takiego stwierdzenia, a po wtóre, że skarżący nie przedstawił zarzutów, które mogłyby zniweczyć skuteczność roszczenia regresowego pozwanego względem niego.

Powyższe względy przesądzają też o niezasadności kolejnego zarzutu apelacji sprzeczności istotnych ustaleń Sądu I instancji z treścią zebranego w sprawie materiału dowodowego. Skoro wierzytelność przedstawiona przez pozwanego do potrącenia z wierzytelnością powoda spełnia wszystkie wymogi zawarte w art. 498 k.c., a powód nie wykazał by zachowanie pozwanego naruszało art. 371 k.c., jako w pełni prawidłowe ocenić należy ustalenie Sądu Okręgowego co do skuteczności wzajemnego potrącenia wierzytelności stron.

Chybionym jest też zarzut naruszenia przez Sąd I instancji art. 98 i 100 k.p.c. przy rozstrzyganiu o kosztach procesu. Podnosząc ten zarzut skarżący pomija okoliczność, że pozwany złożył oświadczenie o potrąceniu w dniu 13 marca 2012 r. (k-36 akt), a wcześniej pismem z dnia 24 lutego 2012 r. wezwał powoda do zapłaty kwoty należnej mu w ramach roszczenia regresowego (k-35 akt) oraz fakt doręczenia pozwanemu odpisu pozwu w dniu 24 kwietnia 2012 r. (k-22 akt). Zestawienie tych dat potwierdza prawidłowość argumentacji pozwanego zawartej w odpowiedzi na apelację o skuteczności potrącenia wierzytelności stron oraz ustalenia przez Sąd I instancji, że powód wygrał proces jedynie w 50%, czego konsekwencją było zasądzenie zwrotu części kosztów procesu na rzecz pozwanego.

Z powyższych względów uznając apelację powoda za niezasadną Sąd Apelacyjny na mocy art. 385 k.p.c. ją oddalił. O kosztach postępowania apelacyjnego orzeczono na mocy art. 98 k.p.c.